

Отримано: 18 червня 2016 р.

Прорецензовано: 06 липня 2016 р.

Прийнято до друку: 16 серпня 2016 р.

Григорська О. С. Сутнісна характеристика фінансової політики держави / О. С. Григорська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», вересень 2016. – № 2(30). – С. 51–54.

УДК 336.027

JEL-класифікація: G32

Григорська Олена Станіславівна,

аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних учених-економістів до визначення сутності фінансової політики держави. Із урахуванням результатів критичного аналізу запропоновано власне визначення сутності фінансової політики. Підкреслено значимість управління фінансовими потоками, що спрямовуються державою на реалізацію стратегічних і тактичних цілей та завдань соціального, економічного, політичного та духовного розвитку суспільства, важливість урахуванням поточного стану фінансової системи та механізму її функціонування, а також внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть вплинути на процес розробки та здійснення фінансової політики.

Ключові слова: фінансова політика, фінансова система, фінансовий механізм, фінансові інструменти, фінансовий контроль.

Григорская Елена Станиславовна,

аспірант Киевского национального университета имени Тараса Шевченка

СУЩНОСТНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА

Проанализированы подходы отечественных и зарубежных ученых-экономистов к определению сущности финансовой политики государства. С учетом результатов критического анализа предложено собственное определение сущности финансовой политики. Подчеркнута значимость управления финансовыми потоками, направляемых государством на реализацию стратегических и тактических целей и задач социального, экономического, политического и духовного развития общества, важность учета текущего состояния финансовой системы и механизма ее функционирования, а также внутренних и внешних факторов, которые могут повлиять на процесс разработки и осуществления финансовой политики.

Ключевые слова: финансовая политика, финансовая система, финансовый механизм, финансовые инструменты, финансовый контроль.

Olena Grygorska,

postgraduate Taras Shevchenko National University of Kyiv

ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF THE STATE FINANCIAL POLICY

In the article the approaches of domestic and foreign scientists and economists to the definition of the state financial policy are analyzed. Taking into account the results of the critical analysis the author suggested his own definition of the essence of fiscal policy. The importance of cash flow management, the sending State for the implementation of strategic and tactical goals and objectives of social, economic, political and spiritual development of society is emphasized. The importance of the current state of the financial system and its functioning, as well as internal and external factors that may affect the development process and implementation of fiscal policy have been taken into account.

Keywords: financial policies, financial system, financial mechanism, financial instruments, financial control.

Постановка проблеми. Кожна держава використовує фінансову політику для виконання своїх функцій і завдань, досягнення поставлених цілей. Фінансова політика формується залежно як від пріоритетних напрямків розвитку економіки країни, так і виходячи зі загальнонаціональних інтересів, сприяє забезпеченню раціонального розподілу фінансових ресурсів між галузями економіки, концентрації фінансових ресурсів на найважливіших сферах економічного розвитку. Саме за допомогою фінансової політики здійснюється багатосторонній регулюючий вплив на ринкові відносини. Оскільки реалізацію фінансової політики на сьогодні здійснюють в умовах соціально-економічних і політичних перетворень, дослідження змін у сутнісних характеристиках фінансової політики держави набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками прагматика та проблематика фінансової політики стає предметом дослідження багатьох науковців і практиків. Доречно зауважити, що сутнісне розуміння підходів до визначення фінансової політики держави базується на теоретичних дослідженнях

багатьох закордонних і вітчизняних науковців. Серед вітчизняних дослідників цієї проблематиці приділяють увагу О. Василик, О. Данілов, С. Лондар, О. Кириленко, В. Кравченко, В. Опарін, В. Федосов, П. Юхименко та ін., серед закордонних – Р. Дорнбуш, С. Фішер, Р. Шмалензі та ін. Однак через множинність варіантів до висвітлення сутності фінансової політики, постає потреба в систематизованому викладенні точок зору представників фінансової науки та критичному їх аналізі, що дасть підстави для вироблення власного авторського змісту фінансової політики держави та чітких сутнісних ознак розглядуваного поняття.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є теоретичне обґрунтування та визначення сутності дефініції «фінансова політика держави» на основі критичного аналізу існуючих у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі підходів до її трактування.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі існують численні варіантизації думок та суджень до тлумачення сутності фінансової політики держави. У силу неоднозначності пояснення змістовного навантаження цієї дефініції, зупинимося детальніше на сучасних інтерпретаціях цього поняття.

На думку відомих українських учених В. Федосова і В. Опаріна, фінансова політика є комплексом дій і заходів держави в межах наданих їй функцій і повноважень у сфері фінансів, вона має бути адекватною відповідній економічній і політичній ситуації, котра складається в певний історичний момент у конкретній країні [1]. У представленому підході автори розрізняють дії та заходи держави у сфері фінансів. Однак відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови, заходи – це сукупність дій для досягнення чого-небудь [2, с. 441]. Отже, слова «дії» та «заходи» у цьому випадку несуть однакове змістове навантаження, тож їх не слід розмежовувати. Водночас, на нашу думку, важливим є введення у трактування фінансової політики такої її характеристики, як відповідність економічній і політичній ситуації, що склалася в державі на певний момент часу. Це дозволить враховувати наявні реалії соціально-економічного розвитку та об'єктивні можливості країни для побудови й реалізації ефективної фінансової політики держави.

З точки зору О. Василика, фінансова політика держави – це заходи, методи й форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного й соціального розвитку [3]. Справді, варто погодитися з ученим у тому, що методи й форми організації та використання фінансів необхідні для розробки і реалізації фінансової політики. Проте також не можна залишати поза увагою й необхідні фінансові ресурси, фінансові організації та установи. Окрім того, на наше переконання, крім цілей економічного й соціального розвитку, слід враховувати зовнішньоекономічні, оборонні та інші цілі. Також правильніше було б сказати, що ці процеси «використання фінансів» повинні здійснюватися відповідно до інтересів і потреб суспільства загалом.

О. Данілов визначає державну фінансову політику як частину соціально-економічної політики держави щодо забезпечення збалансованого зростання фінансових ресурсів на всіх рівнях фінансової системи країни, що в кінцевому підсумку сприятиме покращанню соціального й матеріального добробуту суспільства [3]. Утім, питання співвідношення фінансової та соціально-економічної політики є дискусійним. Адже виділення економічної та соціальної державних політик ґрунтується на віднесенні їх до окремих сфер суспільного життя (економічної, соціальної, політичної, духовної). Фінансова сфера є, на нашу думку, обслуговуючою, тож фінансова політика є важливим самостійним напрямом державної політики, завдяки якій акумулюються ресурси для реалізації інших видів державних політик. Водночас варто погодитись із тим, що фінансова та соціально-економічні політики є взаємообумовленими та впливають одна на одну.

Дещо відмінний підхід до з'ясування сутності фінансової політики демонструє П. Юхименко. У його поданні фінансова політика держави є частиною (підсистемою) її економічної політики, яка є сукупністю законодавчих і нормативних актів, бюджетно-податкових, інших фінансових інструментів, інститутів і заходів державної влади, котрі, згідно із законодавством, мають повноваження щодо формування й використання фінансових ресурсів держави та регулюють фінансово-кредитні потоки в секторах економіки відповідно до стратегічних і тактичних цілей державної економічної політики [4]. Звичайно, погоджуємося з дослідником у тому, що фінансова політика включає сукупність інструментів, інститутів і заходів державної влади, адже інститути державної влади розробляють фінансову політику та реалізують, при цьому обов'язково вживаючи заходів із застосуванням відповідних інструментів, що дозволяє розглядати фінансову політику як певний вид діяльності. Важливим також є акцентування уваги на існуванні етапів формування та використання фінансових ресурсів у процесі реалізації фінансової політики, на необхідності та можливості регулювання фінансово-кредитних потоків, на обов'язковій наявності стратегічних та тактичних цілей. Водночас виникає питання доцільності отождолення фінансової політики з сукупністю законодавчих і нормативних актів, адже правову основу мають практично будь-які дії у сфері фінансів, тому є зрозумілим, що фінансова політика реалізується в рамках існуючого законодавства, тож таке уточнення в разі визначення економічного змісту фінансової політики вважаємо недоцільним.

С. Лондар та О. Тимошенко розтлумачують фінансову політику держави як визначений урядом напрям діяльності, що передбачає цілісну сукупність організаційних, правових, інформаційних, інших за-

ходів, спрямованих на ефективне формування фінансових ресурсів держави, їх розподіл, раціональне використання й контроль відповідних фінансових потоків за допомогою використання потенціалу фінансової системи та забезпечення функціонування фінансових механізмів [5]. У представленому підході автори відзначають важливість контролю за ефективним формуванням та раціональним використанням фінансових ресурсів держави. Використання фінансових ресурсів відбувається, головним чином, за межами фінансової системи, тож оцінювання ефективності цієї системи залежить від того, наскільки раціонально такі ресурси використовуються. Тому фінансова політика повинна передбачати здійснення державного фінансового контролю за ефективністю використання фінансових ресурсів, а також враховувати результати контролю в подальшому під час розподілу коштів у галузевому або територіальному аспектах. Без контролю за розподілом та перерозподілом фінансових ресурсів може статися неповне або невчасне фінансування державних видатків, що може негативно позначитися на досягненні головних цілей фінансової політики. Окрім того, за відсутності зазначеного контролю фінансову політику можна вважати не лише ілюзорною, а й певною мірою деструктивною. Важливо, щоб у разі реалізації фінансової політики всі цілі, які поставлені державою, досягалися одночасно. Звідси виникає завдання оптимальності поєднання зазначених цілей, оскільки вони можуть вимагати різноспрямованих дій із боку уряду і в результаті цього можуть виникати суперечності між ними. Іншою перевагою наведеного підходу, яку потрібно відзначити, є відзначення необхідності реалізації потенціалу фінансової системи.

Результати наукового аналізу дозволяють враховувати й інші визначення фінансової політики. Так, О. Кириленко, висвітлюючи сутність розглядуваного питання, розкриває його через «сукупність фінансових (розподільних і перерозподільних) заходів, які виконує держава через фінансову систему» [6]. Врахування функціональної спроможності фінансової системи і фінансового механізму під час розкриття призначення фінансової політики є дуже важливим, оскільки це накладає об'єктивні межі формування та реалізації останньої. Проте вчена, зазначаючи те, що держава реалізує фінансову політику в рамках фінансової системи, не згадує про фінансовий механізм. Без урахування дієвості фінансового механізму виникає ризик неповної реалізації фінансової політики. Тобто можливості реалізації фінансової політики в державі обмежені параметрами існуючих фінансової системи та фінансового механізму, що необхідно обов'язково враховувати.

Незавершеністю та суперечливістю характеризується тлумачення державної фінансової політики у працях В. Кравченко. Він вважає, що така політика є системою заходів, що здійснюються централізованою владою з метою управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу й використання фінансових ресурсів у регіонах та інших адміністративно-територіальних одиницях [7]. Однак із таким підходом важко погодитись повною мірою, оскільки можливості централізованого розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між регіонами сьогодні є досить обмеженими в контексті тенденцій децентралізації бюджетної системи. При цьому ефективний перерозподіл коштів між регіонами на сьогодні є значною проблемою, що потребує вирішення, тож такий аспект фінансової політики не можна зводити до її внутрішнього змісту.

Систематизація підходів до з'ясування сутності фінансової політики держави неможлива без розгляду змістовної площини такого поняття в розрізі зарубіжного досвіду. Так, С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі не виокремлюють державну фінансову політику як самостійне поняття, а використовують термін «фіскальна політика», інтерпретуючи його як рішення, котрі приймає держава щодо своїх доходів і витрат [8]. Погоджуючись із тим, що у фінансовій політиці центральне місце займають питання бюджету, все ж таки не слід звужувати фінансову політику до фіскальної (бюджетної, податкової, митної), оскільки політика держави у сфері банківської, страхової, інвестиційної напрямків діяльності, а також фондового ринку, є також дуже важливою для реалізації стратегічних цілей соціально-економічного розвитку.

Висновки. За результатами критичного аналізу підходів учених-економістів до трактування фінансової політики держави (рис. 1) можна зробити висновок про те, що це питання, на жаль, не висвітлено повною мірою та серед дослідників усе ще немає єдиної точки зору. Вчені погоджуються із тим, що фінансова політика є частиною економічної; є певним видом діяльності, який спрямований на досягнення конкретних цілей; планується та здійснюється з ініціативи та під керівництвом відповідних органів управління тощо. Водночас у визначеннях учених не враховано те, що формування фінансових ресурсів в економіці не є сталим процесом та залежить від економічної кон'юнктури, яка, своєю чергою, визначається комплексом різноманітних чинників.

Враховуючи викладене, пропонуємо таке визначення сутності фінансової політики: це напрям діяльності держави у сфері формування, розподілу, перерозподілу та використання фондів фінансових ресурсів, а також управління фінансовими потоками, що спрямовуються державою на реалізацію стратегічних і тактичних цілей та завдань соціального, економічного, політичного та духовного розвитку суспільства, та передбачає вжиття заходів із досягнення запланованих результатів із застосуванням сукупності інструментів, з урахуванням поточного стану фінансової системи та механізму її функціонування, а також внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть вплинути на процес її розробки та здійснення.

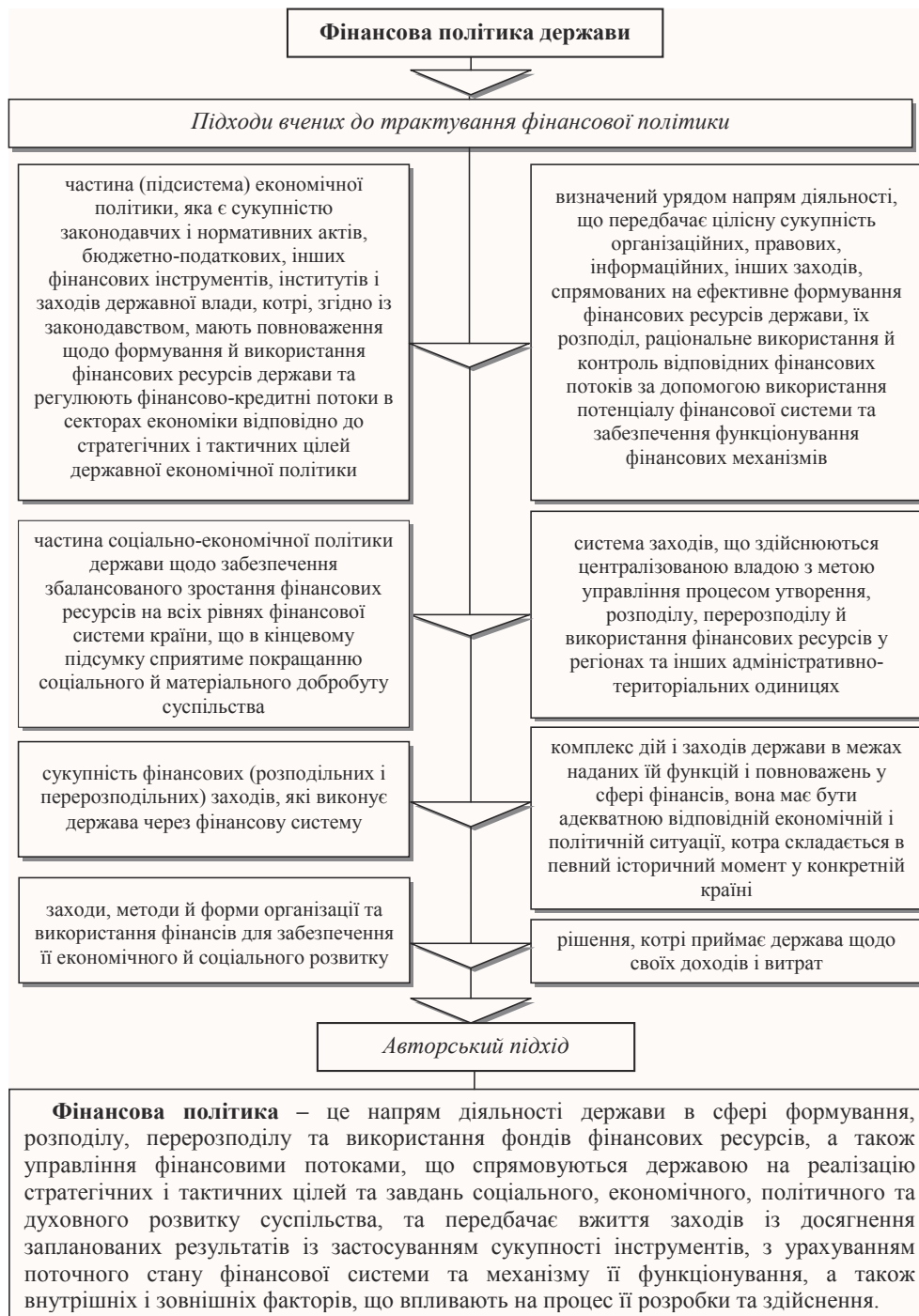

Рис. 1. Графічне подання поняття «фінансова політика держави»

Література:

1. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні : проблеми і напрями : [моногр.] / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовичкін ; за наук. ред. В. Федосова – К. : КНЕУ, 2002. – 387 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] : [250 000 сл. та словосполучень з дод. та доп.] / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів : [підруч.] / О. Д. Василик – К. : НІОС, 2000. – 416 с.
4. Фінанси у запитаннях і відповідях / за заг. ред. О. Д. Данілова. – К. : Комп'ютер прес, 2006. – 444 с.
5. Теорія фінансів : [навч. посіб.] / [П. М. Леоненко, П. Л. Юхименко, А. А. Ільєнко та ін.]; за заг. ред. О. Д. Василика. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 480 с.
6. Лондар С. Л. Фінанси : [навч. посіб.] / С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко. – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 384 с.
7. Кириленко О. П. Фінанси (теорія та вітчизняна практика) : [навч. посіб.] / О. П. Кириленко. – Тернопіль : Астон, 2002. – 212 с.
8. Кравченко В. Місцеві фінанси України : [навч. посіб.] / В. Кравченко. – К. : Т-во Знання, КОО, 1999. – 487 с.
9. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М.: Дело, 1995. – 864 с.